

si perdidit, recuperare bona fide in exercitu et comitatu adjuvabat. Insuper pacem domini imperatoris Friderici, et filii eius regis Henrici, et sua partis factam cum societate Lombardiae, et ejus societatis, sicut scriptum est inde, sine fraude intra quindecim dies post jurata bono intellectu, et sigillo imperatoris sigillata observabo bona fide, et sine fraude, et hoc jurare faciam omnes masculos mecum habitantes a decimo sexto anno supra usque ad septuagesimum, intra quindecim dies postquam juratum habuero: exceptis servis: et qui per me jurare noluerint, intra tertiam diem imperatori, vel regi, vel suis nuntiis manifestabo per breve. Millesimo centesimo octogesimo tertio, inductione prima. Ego juro omnibus civitatibus societatis Lombardiae, Marchiae, et Romaniae, et locis, et domino Opizoni marchioni Malaspinae, et omnibus personis predictis societatis, concessionis et permissiones atque paeta, sicut in scripto pacis inter nuntios domini imperatoris, et rectores et nuntios civitatis societatis Lombardiae facto continetur, firmas tenere: nec ero in consilio vel facto ubi aliquid predictorum minuarat aliqui de societate; et si qua persona, aut civitas, vel locus aliqui civitatis, vel loco, aut personae predictae societatis, aut jam dicto marchioni auferre, vel diminuere voluerit, eos vel eas manuteneret, et defendere bona fide sine fraude contra omnes adjuvabo: et omnia praecepta quae rectores concorditer omnes, vel major pars mihi fecerint sine fraude observabo: et omnia supradicta, attendam a kalendis Majis usque ad trigesima annos: et in capite uniuscujusque quinquennii, scilicet si per majorem partem rectorum requiritus fuerit, renovabo: et hoc totum sine fraude jurare omnes homines meæ civitatis a decimo octavo anno usque ad septuagesimum faciam, et hæc omnia faciam jurare consules vel potestates meæ civitatis, et creden-

FINIS.

tias usque ad illum terminum, qui mihi constitutus fuerit per rectores Lombardiae et Marchiae, et Romaniae, in hoc eloquio.

DIE Lunæ undecimo kalendas Januarii in Placentia, in ecclesia sancte Brigidae, in praesentia Mirabelli, Gulielmi, Garonii notarii, ibique in eorum praesentia rectores Lombardiae, Marchiae, et Romaniae fecerunt prædictum sacramentum: nomina quorum sunt haec: De Brixia, Aldericus de Salla. De Verona, Vozio judex. De Bononia, Prendepeste potestas. De Padua, Bazotus. De Novaria, Rogerius Marcellinus potestas. De Tervino, Aldericus de Montelio. De Mantua, Gulielmus de Azo. De Placentia, Bonizo judex. De Pergamo, Albertus de Ossa potestas. De plebe de Granatina, Petrus Collus judex. De Faventia, Gulielmus Butinus potestas. De Mediolano, Petrus vicecomes.

HÆC sunt nomina eorum qui juraverunt, ut superius legitur, ut dicti rectores juraverunt, eo excepto, quod non fuerunt districti facere jurare homines sue civitatis. De Brixia, Desiderius judex, Martinus de Potenlupis, Pax Confalonierius. De Padua, Ganiphus Achalaone. De Verona, cancellarius Grescenonum, et Vivianus advocatorum. De Tervisio, Travisius de Gualperto. De Pergamo, Lanfrancus. De Monachia, Oprandus judex, Joannes de Petengo. De Novaria, Fridericus de Bon, Michael Capra. De Mutina, Rolandus de Baimonte. De Garino, Bunalellus de Garbonensis. De plebe de Granatoria, Gregorius consul ita juravit, suus rector. De Faventia, Anteus judex: anno a Nativitate Domini millesimo centesimo octogesimo, inductione prima: et postea sequenti die Martis 12 kal. Januarii Armanus de Parma rector idem sacramentum fecit, ut pridem rectores: et Albertus de Theobaldo similiter.

LEGES XII TABULARUM.

TABULA PRIMA.

Si in ius vocat, ito; ni it, testamino: igitur em capito.
Si caluitur pedemue struit: manum endoiaicto.
Si morbus aeuitasue vitium escit, qui in ius vocabit, iumentum dato;
si nolet, arcem ne sternit.

Rem vbi pagunt, orato. Ni pagunt, in comitio aut in foro ante meridiem caussam conicitio, quom perorant ambo praesentes. Post meridiem praesentem stilem addicito. Sol occasus suprema tempestas esto.

Assiduo vindex assiduus esto; proletario quo quis volet vindex esto.

TABULA SECUNDA.

Si quid horum fuit vnum iudici arbitroue reoue, eo die difensus esto.
Cui testimonium defuerit, is tertii diebus ob portum obuagulatum ito.
Sei nox furtum factum escit, sei im occisit, ioure causis esto.
Si ador furto, quod nec manifestum escit, duplione decidito.

TABULA TERTIA.

Aeris confessi rebusque iure iudicatis triginta dies iusti sunt. Post deinde manus inieciō esto, in ius ducito. Ni iudicatum facit, aut quis endo em iure vindicit, secum ducito, vincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo ne minore, aut si volet maiore, vincito. Si volet, suo vivito. Ni suo vivit, qui em vinctum habebit, libras farris endo dies dato. Si volet, plus dato.

Tertii nundinis partis secanto. Si plus minusue securerunt, se fraude esto.

Adversus hostem aeterna auctoritas.

TABULA QUARTA.

Si pater filium ter venum duit, filius a patre liber esto.

TABULA QUINTA.

Uti legassit super pecunia tutelaue suaue rei, ita ius esto.
Si intestato moritur, cui suis heres nec sit, adgnatus proximus familiam habeto.
Si adgnatus nec sit, gentiles familiam heredes habeant.
Si furiosus esse incipit, adgnatorum gentiliumque in eo pecuniaque eius potestas esto.

TABULA SEXTA.

Quum nexum faciet mancipiumque, vti lingua nuncupassis, ita ius esto.
Vsus auctoritas fundi biennum, ceterarum rerum annus.
Tignum iunctum aedibus vineaeque et concapes ne soluto.

TABULA SEPTIMA.

Si iniuriam faxit alteri, viginti quinque aeris poenae suntio.
Si quis occintasset, siue carmen condidisset, quod infamiam faceret flagitiuum alteri, capital esto.
Si membrum rupit, ni eum eo pacit, talio esto.
Qui se sierit testarier, librepensue fuerit, ni testimonium fariatur, improbus intestabilisque esto.
Patronus si clienti fraudem fecerit, sacer esto.

TABULA OCTAVA.

Nihil superstes.

TABULA NONA.

Priuilegia ne inrogantio.
De capite ciuis, nisi per maximum comitiatum, ne ferunto.

TABULA DECIMA.

Hominem mortuum in vrbe ne sepelito, neve vrito.
Hoc plus ne facito. Rogum ascia ne polito.
Mulieres genas ne radulento, neve lessum funeris ergo habento.
Homi mortuo ne ossa legitio, quo post funus faciat.
Qui coronam parit ipse, pecuniae eius, virtutis ergo ditor ei.
Neue aurum addito.
Quo auro dentes vincti escunt, ast im cum illo sepelire vrereue se fraude esto.

TABULA UNDECIMA.

Nihil superstes.

TABULA DUODECIMA.

Si vindicam falsam tulit, rei siue stititis Praetor arbitros tres date,
eorum arbitrio fructus duplione damnum decidito.

FINIS.

ciente: si longa sit vasalli possessio, ejus⁵ juramento causa finiatur. Ubi vero nova est possessio, sacramentum ei non præstabitur, sed domino defteretur: nisi aliud faciat pro possidente.

TIT. XXXIV.

DE LEGE CORRADI¹.

Lex Corradi de beneficio, quæ dicit: Si inter capitaneos controversia sit, coram rege finiatur, si inter valvares, coram paribus curie, Mediolani non tenetur: sed talis distinctio ibi observetur, quia si inter duos, quicunque fuerint, de beneficio regali controversia fuerit, quorum uterque a rege se dicit investitum fuisse, tunc causa coram eo decidatur: certe vero cause apud pares curia. Si autem inter pares duos de aliquo beneficio controversia sit, quorum uterque suum feendum proprium esse dicat: sive asserant eundem investitorem, sive diversos: coram judice² vel arbitrio finiatur. Sed cum unum producent investitorem: si possidenti dominus guarentizare voluerit, sine fraude ipse obtinebit: nisi adversarius contra aliquid induxerit. — § 1. Ex eadem lege descendit, quod dominus sine voluntate vasalli feendum alienare non³ potest: quod Mediolani non obinet. Ibi enim sine curia etiam beneficium totum recte alienatur: dum tamen aut æquali domino, aut majori vendatur. Inferiori vero sine vasalli voluntate non licet partem alienare, etiam majori retenta parte alia feudi: verbi gratia, est vasallus, qui ab eodem domino in pluribus locis feundi tenet. Si partem feudi in uno loco vendat, in alio sibi teneat: iste non debet emptori servire: sed per priorem dominum totum beneficium recognoscere: eum curia vero cuicunque beneficium etiam rusticum, et sine vasallis voluntate, potest: dum tamen non totum alienetur. Obertus. Quidam autem dicunt, ut Gerardus, non valere, si fiat inferiori. — § 2. Similiter nec vasallus feendum sine voluntate domini alienabit: in⁴ feendum tamen recte dabit, si secunda persona sit talis, que feudo servire possit: ut⁵ si dans miles est, et ille, qui accepit feendum, inveniatur miles, ad hoc ut feendum si contigerit, domino similiter servire, ut et prior possit: et hoc ut dare licet in infinitum. In quibusdam tamen curiis ultra tertiam personam feudi concessio non extenditur: ut cum feendum perveniat in quartam personam, ei auferre dominus possit. Profecto ille, qui suum beneficium alii dat in feendum: non debet alia⁶ legi dare, nisi qua ipse habeat: ut si habeat sibi suisque hereditas (quod intelligi⁷ debet de solis masculis) non debet alii dare, ut habeat ipse, et sui heredes masculi et feminæ. Unde quibusdam placet, quod qui taliter dedit, eo ipso beneficium amittit. Gerardus et alii dicunt, quod qui dedit, et cui datum est, beneficium perdit. Secundum alios vero tunc domino aperitur, cum masculi defecerint. Si fuerit inter dominum et vasallum de beneficio controversia, domino dicente, *Hoc, quod tenes in feendum, a me habes: ille vero negaverit⁸ proſus: si quidem probatum fuerit, ipsum ab eo auferatur. Sed cum dubitanter⁹ responsum fuerit, nescio: minime, secundum quodam: sed secundum alios tunc deum privabitur, si fraudulenter, id est sciens¹⁰ hoc negaverit.*

TIT. XXXV.

DE CLERICO, QUI INVESTITURAM FACIT.

Clerico investituras faciente de suis bonis, ejus successor omnifariam cogitur eam adimplere. Cumque de bonis ecclesia eam fecerit, si possessio rei pro beneficio investitura penes eum fuerit, ipse et ejus successor ipsam adimpleat¹: quod etiam in laicis contingit. Ubi vero de alterius feudo fecerit investituras, si quidem pure, non valeat: sed si sub tempore vel conditione quo feendum sibi aperiat, valebit investitura etiam sine voluntate vasallus facta. Si tamen ante decesserit investitor quam feendum ad eum revertatur, successor non cogitur eam habere ratam: aut cum se vivente feendum aperitum fuerit, possessionem fradat, et investituras adimplat. Et ideo sciendum est archiepiscopum Mediolanensem non posse dare in feendum quod tempore introitus sui in dominico inventerit: sed si ei postea feendum aperiat, ipsum recte dabit. Profecto alii episcopi et clerici ea quæ in dominico habent, et feuda his aperita dederant, et hodie dant.

^{5.} 1. feud. 26, 2 1, vers. si autem.^{6.} Tit. XXXIV. — 1. Tit. 9, in fin. 16, supr. tit. 40, infr. 1, feud. 1, 2 3. — 2. Tit. 13, in fin. supr. tit. 46, infr. — 3. Tit. 9, in fin. supr. — 4. Tit. 5, 2 1, 9, in pr. tit. 10, supr. tit. 55, infr. — 5. Tit. 26, 2 5, vers. beneficium, supr. — 6. Tit. 48, 108, infr. — 7. 1, feud. 13, vers. eti clientulus. — 8. Tit. 26, 2 3, 2 5, vers. vasallus supr. — 9. d. vers. vasallus. — 10. d. 2 3, d. vers. vasallus.^{7.} Tit. XXXV. — 1. *In mo vides 1, feud. 25, in fin.*^{8.} Tit. XXXVI. — 1. *In mo vides 1, feud. 6, 2 2. — 2. d. 2 2. — 3. Tit. 16, supr. — 4. Tit. 16, supr. — 5. Tit. 24, 2 2 supr.*

TIT. XXXVI.

AN MUTUS VEL ALIAS IMPERFECTUS FEUDUM RETINEAT.

Mutus et surdus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus, etiam si sic natus fuerit, totum feendum paternum retinebat¹. Obertus et Gerardus et multi alii. Quidam tamen dicunt eum qui talis natus est, feendum retinere non² posse: quia ipsum servire non valet. Sic dicimus in clericis³, et in femina, et in similibus.

TIT. XXXVII.

AN ILLE QUI INTERFECIT FRATREM DOMINI SUI, FEUDUM AMITTAT.

Si quis interficeret fratrem domini sui, non ideo beneficium amittat: sed si fratrem suum⁴ interficeret ad hoc, ut totam hereditatem habeat, vel aliam feloniam commiserit: verbi gratia, hominem tradendo, ut in curia amplius stare non possit, privabitur beneficium: quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feendum pertinebit, si paternum fuerit: eodem prorsus observando quantum ad ordinem gradus qui continetur in legibus. Cum autem ad dominum respicit feloniam, feendum tunc domino aperitur.

Non cogitur vasallus omnino, secundum usum Mediolanensem, dominum adire⁵, et servitum ei offerre: sed cum nunciatum ei fuerit, tunc domino, si potest, serviat.

TIT. XXXVIII.

DE VASALLO QUI CONTRA CONSTITUTIONEM LOTHARII REGIS BENEFICIUM ALIENAVIT.

Si vasallus contra constitutionem Lotharii⁶ regis beneficium alienaverit: si totum, perdat totum: si partem⁷, partem perdat, et ad dominum revertatur. Et ideo si contra unum dominorum quorum communis vasallus erat, fecerit feloniam, eum forte cucurbitando⁸: ejus solius parte privabitur, et si voluerit unus solius partem refutare alii sibi reservatis, hoc facere poterit: quia vasallus etiam sine domini voluntate recte feendum refutare⁹ potest: post refutacionem tamen ad serviendum non tenetur: sed eum quidem tunc offendere non debet.

TIT. XXXIX.

DE ALIENATIONE PATERNI FEUDI.

Alienatio feudi paterni non valet etiam¹⁰ domini voluntate, nisi agnatis consentientibus ad quos beneficium quandoque sit reversum: nec in filiam vasallus feendum poterit confirmare agnatis non consentientibus, vel postea ratum non habentibus¹¹, et licet prohibeatur beneficii alienatio inter agnatos, tamen si paternum fuit, concederetur: et si libellum unus alteri fecerit feendum paterno, non est libellus, sed quasi refutatio¹².

Si inter dominum et vasallum de beneficio fuerit controversia: coram paribus¹³ finiatur. Ubi autem dicit vasallus prius de suo recto feudo debere se a domino investiri: si quidem sine controversia de alio sit vasallus, indubitanter primo investendus est: et postea cognoscendum est quod sit suum rectum feendum, aut quod non. Sed si nihil aliud ab eo tenet pro beneficio, nisi de quo controversia est: tunc tota causa prius ventilanda est: et sic videndum utrum postea investendus sit.

Non est consuetudo Mediolani, ut de feloniam aut de infidelitate pugna fiat: licet contrarium sit, quod precipit lex Longobardorum, ut de infidelitate pugna fiat.

Si a morte vasallus dominum liberare potuerit¹⁴, et non fecerit, beneficio caret: sed licet potuerit facere ne dominus in peccatum præcipitare, veluti perjurium: non tamen feudo privandus erit.

^{10.} supr.^{11.} Tit. XXXVII. — 1. Tit. 24, 2 5, supr. 1, feud. 5, in pr. — 2. Tit. 26, 2 4, vers. eti vasallus^{12.} 2 5, vers. licet vasallus, supr. 1, feud. 21.^{13.} Tit. XXXVIII. — 1. Tit. 52, infr. — 2. Tit. 55, infr. — 3. Tit. 57, infr. 1, feud. 5, in pr.^{14.} vers. item si fidelis. — 4. Tit. 14, supr.^{15.} Tit. XXXIX. — 1. feud. 8, 2 1. — 2. Addit. tit. 9, 2 1, vers. porro, tit. 26; 2 5, vers. Tit.^{16.} tit. 55, vers. inde etiam, supr. — 3. Tit. 14, supr. — 4. Tit. 16, supr. — 5. Tit. 24, 2 2

TIT. XL.

DE CAPITULIS CORRADI.

Hæc sunt capitula quæ rex Corradus fecit in Romandiola de beneficiis. Constitutum enim, ut si post mortem domini¹, vasallus, vel post mortem vasallus heredes eius per annum et diem steterint, quod dominum vel heredem eius non adierint, fidelitatem pollicent et investitoram petendo: si tale sit beneficium, ut fidelitas sit praestanda, ipsum perdant: sicut et antiquitus consuetudo fuit: sed non Mediolani. Præterea ut liceat dominis omnes alienaciones feudi factas, nulla obstante prescritione², revocare. Similiter in petendis hostienditibus (hostienditibus dicuntur adjutoriis quod faciunt dominis Romani cum rege in hostem pergentibus) vasallus qui cum eis non vadat: verbi gratia, in Lombardia de modo xii denarios: in Theotonica terra tertiam partem fructum, facta computatio fructuum, solumento ejus anni quo hostem faciunt. Item si clericus³, veluti episcopus, abbas beneficium habens a rege datum non solumento persona, sed ecclesia, ipsum propter suam culpam perdat, eo vivente, et ecclesiasticum beneficium, vel honorem habente, ad regem pertinet: post mortem vero ejus ad successorem ejus revertatur.

TIT. XLI.

DE CONTROVERSIA INTER MASCULUM ET FOEMINAM DE BENEFICIO.

Item sciendum est, quod si inter masculum et foeminam controversia fuerit, masculo dicente, foemina negante: nec de debito hereditario aliquid feudi nomine solvere⁴ cogitur: sed in fructibus⁵ si quos reliquit, ut de eis debitum solvatur, quo tempore decesserit: (secundum quod supra diximus) considerabitur. Ubi vero filium reliquit, ipse non⁶ potest hereditatem sine beneficio repudiare: sed aut utrumque retineat, aut utrumque repudiet: quo repudiato, ad agnatos, si paternum sit, pertinet: et licet alterum sine altero retinere non possit, agnatus tamen consentientibus poterit dominus eum, si voluerit, quasi de novo beneficium investire; quo facto licet ei repudiata hereditate feendum tenere, nullo onere ei hereditario imminentem.

TIT. XLII.

DE CONTROVERSIA INTER DOMINUM ET EMPTOREM FEUDI.

Domino cum empore feudi agente, si vasallus jurare poterit, quod ignorans⁷ esse beneficium, vendidisset⁸, credens proprium: electioni emptoris committitur, utrum domino velit ipsum cedere, an vasallo restituere. Obertus dicit omnia vasallo restituta. Quo restituere, id dominum et foemina, domino dicente feendum, foemina negante: probatio deficitibus detur foemina sacramentum. Item si sit inter dominum et emptorem feudi: si empator dicat non esse feendum, domino in probacione deficitente, sacramento emptoris finiatur. Quidam tamen distinguunt: ut si magna eorum pars quæ vasallus ibi tenebat, feendum sit: detur domino sacramentum, alibi foemina.

TIT. XLIII.

DE CONTROVERSIA INTER VASALLUM, ET ALIUM DE BENEFICIO.

Si controversia inter vasallum et alium de beneficio fuerit, adversario proprietatem totius, vel partem, vel aliud aliquod jus sibi vindicante: causa per vasallum, etiam domino absente, quasi propria ad finem perducat: ipse enim solus utiliter agendus⁹, et excipiendi habet potestatem: et si pro eo, aut contra eum judicatum fuerit, vel cum adversario transegerit¹⁰, dummodo fraudulenter actum non sit, etiam si post beneficium domino aperiat, tale erit, ac si eo causam agentem judicatum fuisset: et ideo ab eo ratum haberi oportet.

TIT. XLIV.

QUALITER DOMINUS PROPRIETATE FEUDI PRIVETUR.

Ex facto quæsumus¹¹ scio, ut si inter duos de beneficio fuerit controversia, coram judice¹², vel arbitrio finiatur: talis hic fit quæstio. Quodam sine filio decedente, aliis credens beneficium, quod ipse tenebat, aperte domino esse, ab eo investitus est ejus beneficium nomine, econtra apparent agnati qui feendum sibi vindicant quasi paternum. Est igitur quæsumus, in apud curiam domini, vel judicem si haec quæstio terminanda? Et responsum scio, quia ad dominum quadammodo causa spectare videtur: ad quem investitus habebit regressum¹³ de evictione: ut coram paribus finiatur curtis, et licet alter per se non possit alterum trahere ad curias judicium: generaliter tamen, etiam si inter duos causa fuerit de beneficio, eos curia vocante, non licet eorum aliqui ejus curia judicium declinare.

TIT. XLV.

AN APUD JUDICEM, VEL CURIAM DOMINI QUÆSTIO FEUDI DEBEAT TERMINARI.

Ex eo, quod supra¹⁴ diximus, ut si inter duos de beneficio fuerit controversia, coram judice¹⁵, vel arbitrio finiatur: talis hic fit quæstio. Quodam sine filio decedente, aliis credens beneficium, quod ipse tenebat, aperte domino esse, ab eo investitus est ejus beneficium nomine, econtra apparent agnati qui feendum sibi vindicant quasi paternum. Est igitur quæsumus, in apud curiam domini, vel judicem si haec quæstio terminanda? Et responsum scio, quia ad dominum quadammodo causa spectare videtur: ad quem investitus habebit regressum¹⁶ de evictione: ut coram paribus finiatur curtis, et licet alter per se non possit alterum trahere ad curias judicium: generaliter tamen, etiam si inter duos causa fuerit de beneficio, eos curia vocante, non licet eorum aliqui ejus curia judicium declinare.

TIT. XLVI.

QUALITER DOMINUS PROPRIETATE FEUDI PRIVETUR.

Ex facto quæsumus scio, et ego a pluribus quæsivi, si dominus contra vasallum aperte feloniam fecerit: an sicut vasallus feendum debet amittere, ita dominus proprietate privetur? Et quidam dicunt, ex omni feloniam, qua vasallus feudo privatur et dominus¹⁷ proprietate privetur. Alii non nisi ex magna feloniam: alii ex nulla. Sed prior sententia mihi placet, non habita distinctione qualis vasallus sit, utrum per sacramentum, vel non.

TIT. XLVII.

TIT. XLVIII.

QUALITER DOMINUS PROPRIETATE FEUDI PRIVETUR.

Tit. XLIII. — 1. Tit. 8, 2 1, supr. — 2. Tit. 26, 2 5, vers. si vasallus de beneficio, supr.

Tit. XLIV. — 1. Tit. 26, 2 1, supr.

Tit. XLV. — 1. Tit. 86, infr. — 2. d. tit. 86, infr. tit. 28, supr. — 3. Tit. 51, 2 4, infr.

Tit. XLVI. — 1. Tit. 26, 2 5, supr. — 2. Pat. L. 29, in fin. D. de statu libet.

Tit. XLVII. — 1. Tit. 5, 6, 7, 24, supr. — 2. Tit. 26, 2 5, vers. domino, supr.

TIT. XLVIII.

DE FEUDO NON HABENTE PROPRIAM¹ FEUDI NATURAM.

Si quis ea lege alicui feudum dederit: *ut ipse et sui heredes, et cui² ipse dederit habeant*: Respondeo, iste, qui sic accepit, poterit id vendere, vel donare: vel aliter, si sibi placuerit, etiam sine voluntate domini alienare, et ille etiam cui datum fuerit, non habebit ipsum pro feudo nisi sicut³ ei datum est. Sed qualitercumque ei datum fuerit, *sive ad proprium, sive ad libellum*: licet propriam feudi naturam non habeat, jure tamen feudi censebitur: ut ex his causis ipsum amittat, quibus et verum feudum. Ubi ergo sic datum est feudum, *et cui in feudum dederis*, aliud est: et propriam feudi naturam habet.

TIT. XLIX.

DE EO QUI FINEM FECIT AGNATO DE FEUDO PATERNO.

Tres erant agnati, vel plures: unus eorum habebat feudum, quod erat paternum: sed alter eorum finem et refutationem, ei suisque heredibus, et cui ipse dederit, fecit, decessit iste sine filio masculo. Alter qui non refutavit, vendicat sibi totum. Alter vero, qui refutationem fecit, vult ad successionem venire, pacto non obstante. Sapientes quidam Mediolanenses interrogati, responderunt non¹ obstat illud pactum, nisi feudum omnino refutaverit, vel nisi ad hoc refutaverit, ut dominus cum quasi de novo beneficio investiret. Tunc enim secuta investitura nova, quasi novum sit feudum, non succedit.

TIT. L.

DE NATURA SUCCESSIONIS FEUDI.

Successionis feudi talis est natura, quod ascendentis non¹ succedunt: verbi gratia pater filio: inferius vero filius patri succedit, et non² filia nisi ex pacto, vel nisi sit semineum³. Tunc enim succedit filia matri⁴ et patri: secundum quosdam⁵ succedit nepos ex filio solus: et sic usque in infinitum⁶: ex latere omnes per masculos descendentes, usque in infinitum, si feudum sit paternum. Paternum autem voco, quicunque ex superioribus id acquisivit: dummodo scias quod si quis habens beneficium, quatuor superstibus filii decadet: et feudum ad unum solum ex divisione deveniat, et iste superstibus filii duobus vel tribus decadat, qui patruelis dicuntur, et ad unum⁷ eorum beneficium feudi ex divisione perveniat: et similiter iste superstibus filii decadat, qui patruelis dicuntur: ad quorum unum feudum similiter pervenit: sicut etiam ex aliis superioribus vel primis fratribus supersunt masculi: si ille qui feudum habet, decesserit nullo filio relieto: an ad omnes, vel ad quos perveniat, quaritur? Respondeo, ad solos, et ad omnes qui ex illa linea sunt, ex qua iste fuit. Et hoc est quod dicitur ad proximiores pertinere. Isti vero proximiiores esse dicuntur respectu aliarum linearum: sed omnibus hac linea deficientibus, omnes alias lineas aequaliter vocantur.

TIT. LI.

DE CAPITANEO QUI CURIAM VENDIDIT, AN INTELLIGATUR BENEFICIUM VENDIDISSE.

Quidam capitaneus in quadam curte sua beneficium dedit militibus, et postea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficii. Controversia est inter capitaneum et emporem, dicente empore se curiam cum beneficio emisse: domino vero contra dicente, ad eum beneficium non pertinere. Respondetur, illud beneficium non¹ contineri, nisi expresso de eo actum sit.

1. Quesumus esse apud me scio: si filius vivente patre dominum offendit, ita quod feudum amitteret², si pater decessisset: utrum feudum amittat: vel non? secundum istos sic, secundum Gerardum non, et Oberatum similiter.

2. Si voluerit vasallus dominum offendere, sed³ non laboraverit: fe-

¹ Tit. XLVIII. — 1. Tit. 81, infr. — 2. Tit. 26, § 5, vers. feudum, supr. — 3. Tit. 34, § 1, supr.

² Tit. XLIX. — 1. Fac. tit. 26, in fin. supr.

³ Tit. L. — 1. Excep. tit. 84, infr. — 2. 1, feud. 1, § 3. — 3. Tit. 11, supr. — 4. 1, feud. 15.

⁴ Tit. L. — 1. Tit. 26, § 5, vers. in generali, supr. — 2. Vide tamen tit. 55, § 2, infr. —

⁵ Add. L. 18, D. de ponis. — 4. 1, feud. 5, in pr. 17.—5. Tit. 45, supr. — 6. Tit. 26, § 1, supr.

⁶ Tit. LII. — 1. Tit. 27, in fin. supr.

⁷ Tit. LII. — 1. Tit. 3, § 2, in pr. 24, § 5, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108